Bijzondere bergwandeling Veenhuizen



Auteur: Marycke Naber

Gevangenisdorp, Fochteloërveen, Weperberg
De wandeling begint in het monumentale gevangenisdorp Veenhuizen, met onder meer het Gevangenismuseum. Verder loopt de route grotendeels door het prachtige natuurgebied Fochteloërveen op de grens van Drenthe en Friesland en daarnaast over de voormalige vuilstort Weperberg met een mooi uitzicht over de wijde omgeving en door het voormalige kamp Ybenhear. 60 % onverhard.
Meer van deze wandelingen (per provincie minstens één) zijn te vinden op naberpaden.nl onder de rubriek Bijzondere bergwandelingen.

Routebeschrijving

Komend van Assen loop je over het fietspad in de rijrichting van de bus. Ga de 1e weg RA, Kerklaan, over het tegelpad rechts van de weg. Aan de linkerkant staat de protestantse Koepelkerk uit 1826. Steek hier de weg over en ga RA over het halfverharde pad. Aan je rechterhand zie je de Sint Hieronymus Aemilianuskerk uit 1893.

1. Ga na de sporthal aan je linkerhand LA over de onverharde eikenlaan met links ervan een voetpad, dan het 1e karrenspoor RA. Paadje naar links negeren, ga even later met de bocht mee naar links, langs het water. Aan het begin van de asfaltweg staat links de elektriciteitscentrale uit 1912. Zie het informatiebord.

2. De weg maakt een hoek naar links. Loop aan het eind RD over de klinkerweg. Aan je rechterhand bevindt zich bij de klokkenstoel de ingang van het Nationaal Gevangenismuseum, met horeca.

De Maatschappij van Weldadigheid was een initiatief van generaal Johannes van den Bosch en had ten doel de armen door middel van arbeid op het land en in de vervening te heropvoeden. Aanvankelijk bood men arme gezinnen uit de grote steden de gelegenheid vrijwillig naar Drenthe te komen en zich daar in koloniën te vestigen. Plaatsen als Frederiksoord en Wilhelminaoord zijn op deze manier ontstaan. Omdat blijkbaar niet iedereen uit vrije wil deze oplossing koos, bouwde de Maatschappij in Ommerschans en Veenhuizen grote vierkante dwanggestichten.

Bij het veenontginningsdorp Veenhuysen, dat reeds in 1381 wordt genoemd, werden in 1823 drie grote gestichten voor bedelaars, landlopers en wezen gebouwd. Het Gevangenismuseum is gevestigd in het Tweede Gesticht. In 1859 nam de rijksoverheid de gestichten over en maakte er in de jaren zeventig van de 19e eeuw rijkswerkinrichtingen van. Rond 1900 werden twee nieuwe gevangenissen gebouwd en daarnaast vele bewaarderswoningen en dienstgebouwen. Het dorp telt nog steeds drie strafinrichtingen, waar in totaal ruim 1.000 gedetineerden vastzitten. Veenhuizen is pas sinds 1981 vrij toegankelijk.

versiedatum: 04-09-2026

3. Ga voorbij het water LA over de doodlopende weg, Gen. v.d. Boschweg 5 t/m 13. (Iets verderop, voorbij bij de voorgevel van het museum, bevindt zich de Tourist Info in het voormalige slachthuis uit 1891.) Ga aan het eind van de klinkerweg LA over de brug, dan RA. De asfaltweg gaat over in een fietspad.

4. Ga aan het eind LA, steek even later RA de weg over. Loop RD over de brug over het Veenhuizerkanaal en volg het betonfietspad. Loop in de flauwe bocht naar rechts RD over de zandweg, aan het eind daarvan verder over het fietspad.

5. Ga aan het eind LA over de asfaltweg en de 1e zandweg RA. Deze gaat over in een betonweg. Ga op het kruispunt RA (Weperpolder).

De particuliere Hauler-Weperpolder kwam tot stand in 1852. In dat jaar sloten gecommitteerden van de Compagnons der Opsterlandsche en Ooststellingwerfsche Vaarten en Veenen en eigenaren van het Weperveen een overeenkomst tot vervening en ontginning van hun bezittingen. Bepaald werd dat de noodzakelijke waterstaatkundige werken op kosten van beide partijen zouden worden uitgevoerd. Ter bekostiging van een en ander mochten de Compagnons maalgeld heffen en 'schietgeld' innen van te schutten schepen.

Ga ca. 100 m voor de voorrangsweg LA door de fietssluis. Volg het asfaltpad langs het parkeerterrein en restaurant Het Goudmeer, houd rechts aan over de asfaltweg.

6. Steek de doorgaande weg over en ga LA. Op nr. 13 bevindt zich boerderij Nieuw Weper uit 1921. *Je bevindt je in de gemeente Ooststellingwerf. De Stellingwerven in het oosten van Friesland hoorden tot 1504 bij Drenthe. Vandaar dat er (tot de jaren zeventig van de vorige eeuw) een Nedersaksisch dialect, het Stellingwerfs, werd gesproken.* Ga vlak na de bocht naar rechts de 1e asfaltweg LA (t.h.v. nr 12). Na de bocht naar rechts kom je uit bij de Weperberg.

Deze is tussen 1970 en 1994 in gebruik geweest als stortplaats voor huisvuil uit de provincie Friesland. Daarna is hij op natuurlijke wijze ingepast in het landschap. Naast de bult bevindt zich een waterzuiveringsinstallatie. Daar wordt ook het afgevangen afvalgas verbrand in een gasturbine, waarna de geproduceerde elekriciteit wordt teruggevoerd in het net. Met de vrijgekomen warmte worden de gebouwen verwarmd.

Loop via het schelpenpad de berg op. Bovenop pad naar links negeren. Loop aan het eind RA en LA om het kunstwerk Útsjochpunt van Ids Willemsma heen.

Dit is ter gelegenheid van de voltooiing van het wandelpark in 2004 bovenop de berg geplaatst. Het lijkt een soort afvalmolen. Door een kijkglas is het afval te zien van de moderne mens. Bij helder weer heb je een prachtig uitzicht.

Paden naar rechts negeren. Aan het eind loop je langs de waterzuivering. Ga aan het eind LA en RD over het smalle pad langs de bosrand.

7. Ga aan het eind RA over de klinkerweg, en de 1e asfaltweg LA, Veenweg. Ga na de bocht naar rechts de 1e asfaltweg LA, tussen de bakstenen pijlers van het oude toegangshek van kamp Ybenhear, met aan je linkerhand een monument met een tekst van Jacqueline van der Waals, ter herinnering aan de joodse dwangarbeiders.

Het kamp was in eerste instantie aangelegd in het kader van de werkverschaffing. Vanaf voorjaar 1941 werden er wat oudere werkloze mannen te werk gesteld in het aangrenzende Fochteloërveen. Vanaf 1 juni 1942 kwamen joodse dwangarbeiders voor hen in de plaats. In opdracht van N.V. De Drie Provinciën, onder leiding van de Nederlandsche Heidemaatschappij, werd turf gestoken. In de herfst rooiden ze aardappelen in de buurt.

In de nacht van 2 op 3 oktober 1942 kwam de ontruiming van Ybenhear totaal onverwacht. Na het vertrek van de joden werd het kamp bewoond door moeilijk opvoedbare jeugd, later door ongeveer 40 hongerkinderen uit het westen. Direct na de bevrijding werd Ybenhear volgepropt met NSB'ers. Daarna was het zogeheten Friese Bataljon Indië in het kamp gehuisvest en vanaf 1951 werd het bewoond door Molukse ex-KNIL-militairen en hun gezinnen. Eind jaren zestig is het kamp afgebroken. In het huidige natuurgebied liggen nog fundamenten, waterputten en andere tastbare bewijzen ervan.

8. Ga het 1e bospad LA. Je passeert een vlaggenmast, afkomstig van het nabijgelegen Kamp Oranje. *Op deze plek werd in de Molukse tijd dagelijks de RMS-vierkleur gehesen.* Ga aan het eind van het pad LA over het betonfietspad dat een dijkje opgaat, op de driesprong LA over het asfaltfietspad. Je loopt door het Fochteloërveen.

Het 2500 ha grote gebied is een restant van het uitgestrekte Drents-Friese hoogveengebied. Dat is sinds 1660 grotendeels afgegraven, met name de Smilder venen aan de Drentse Hoofdvaart. In het Fochteloërveen werd pas laat een vrij beperkt kanalenstelsel aangelegd, zodat veel veen is blijven liggen. 1100 ha wordt beheerd door Natuurmonumenten en 1400 ha door Staatsbosbeheer. Om de groei van het nog bestaande hoogveen te bevorderen is het gebied vernat door de aanleg van damwanden en nieuwe kades van zand en leem, het dempen van sloten en het plaatsen van stuwen. Sinds 2001 is het voor het eerst in 250 jaar een broedgebied van de Europese kraanvogel.

9. Ga na een hoek naar links en een naar rechts het 1e halfverharde pad RA over twee bruggetjes en een dam. Na de hoek naar links ga je aan het eind LA over de parkeerplaats, dan RA en op de asfaltweg RA.

10. Na ruim 1 km ga je in de bocht naar rechts (bij de parkeerplaats) LA over het fietspad. Ga na de bocht naar links RA over het smalle pad en houd links aan over een nieuw aangelegde kade. Ga op de Y-splitsing schuin LA over het vlonderpad, aan het eind daarvan LA. Ga op de kade RA en volg deze naar links en naar rechts.

11. Ga in de wijde bocht naar rechts LA naar beneden en volg het pad over twee vlonders. Ga op het fietspad (hier is de grens tussen Friesland en Drenthe; of het grenspaaltje met de beide wapens er nog staat weet ik niet) RA door het tunneltje. Negeer in het bos het karrenspoor naar links, ga het volgende pad LA.

12. Voor het water ga je RA, op de kruising LA, de hei op. Het pad maakt een scherpe bocht naar rechts. Na de brug ga je aan het eind LA, aan het eind van dat pad RA. Loop RD en ga na de brug RA naar de bushalte.

Praktische informatie

Kijken
Nationaal Gevangenismuseum, Oude Gracht 1, Veenhuizen, 0592 388 264, gevangenismuseum.nl

Eten en drinken
Deco-loge Wafelbakkerij en cadeaus (ook koffie), Oude Gracht 4-B, Veenhuizen, 06 3162 6593, deco-loge.nl
Restaurant Het Tweede Gesticht in het Nationaal Gevangenismuseum, zie bij Kijken (bezoek museum niet noodzakelijk)
Restaurant Het Goudmeer, Weperpolder 33a, Oosterwolde, 06 1007 1190, goudmeer.nl (tijdelijk gesloten)
Proeflokaal Brouwerij Maallust (niet alleen bier!), Hoofdweg 140, Veenhuizen, 0592 388 971, maallust.nl/proeflokaal
Piepers en Paupers, Hoofdweg 134, Veenhuizen, 06 4973 8158, piepersenpaupers.nl

Overnachten
Hotel-restaurant Bitter en Zoet, Hospitaallaan 16, Veenhuizen, 0592 385 002, bitterenzoet.nl

Openbaar vervoer
Bushalte Veenhuizen Kerklaan. Lijn 84 Assen - Drachten

Parkeren
Parkeerterrein bij sporthal aan de Kerklaan. Begin bij routepunt 1.
Parkeerterrein hoek Oude Gracht - Meidoornlaan. Begin bij routepunt 2.
Groot parkeerterrein aan de Laan Weldadigheid, uitgang voor voetgangers aan de Haulerweg. Begin bij routepunt 3.
Parkeerterrein bij restaurant Het Goudmeer. Begin bij routepunt 6.
Parkeerplaats Fochteloërveen (tijdelijk alleen bereikbaar vanaf Appelscha, zie natuurmonumenten.nl/natuurgebieden/fochteloerveen/natuurherstel/kadeherstel-fochteloerveen). Begin bij routepunt 10.

Routebeschrijving, topografische kaart en GPS-track van deze wandeling vind je op Wandelzoekpagina: www.wandelzoekpagina.nl/wandeling/bijzondere-bergwandeling-veenhuizen/16661/. Reactie, opmerkingen en aanvullingen zijn welkom op Wandelzoekpagina.

'Wandelen in de Drents Overijsselse Delta' van Marycke Naber. De wandelgids is een uitgave van uitgeverij Gegarandeerd Onregelmatig. www.gegarandeerdonregelmatig.nl